

ELÄKETURVAKESKUS

KALEVANKATU 6 - 00100 HELSINKI 10
Puhelin (vaihte) 642511 Postisiirto 120811-5
Liikepankit Osuuspankit Säästöpankit tili 5041-6

Yleiskirje n:o 10/74

27.5.1974

Työeläkelaitoksille

Työeläkelaitoksille on yleiskirjeen n:o 27/73 liitteenä lähetytty hallituksen esitys laiksi TEL:n muuttamisesta. Eduskunta on hyväksynyt hallituksen esityksen muutoin sellaisenaan, mutta TEL 1 b §:ään on lisätty määräys, jonka mukaan lakia ei ole sovellettava valtion, kuntien eikä kuntainliittojen luottamustoimiin.

Lainmuutokset tulevat voimaan sen jälkeen, kun Tasavallan Presidentti on ne vahvistanut. Voimaantulosta ilmoitetaan eläkelaitoksille erikseen.

1. VAL-laitosten henkilökunnan eläketurva

TEL:n uudella 1 a §:llä täydennetään eräiden valtionapua saavien laitosten palveluksessa olevien henkilöiden eläketurvaa. Näiden henkilöiden eläketurva määräytyy eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annetun lain (VAL) mukaan. Valtionapulaitoksilla tarkoitetaan sellaisia laitoksia, joilla VAL:n voimaan tullessa eli 1.7.1969 oli oikeus saada valtionapua laissa tai asetuksessa olevan säännöksen nojalla määrätty suhteellinen osa laitoksen toiminnan kannalta välttämättömän henkilökunnan eläkkeiden kustantamiseen. Niin ikään valtionapulaitoksena pidetään sellaista VAL:n voimassa ollessa toimintansa aloittavaa laitosta, jota olisi pidetty valtionapulaitoksena, jos se olisi ollut toiminnassa VAL:n voimaantullessa. Valtionkonttorissa on laadittu luettelo VAL-laitoksista. Luettelon voivat työeläkelaitokset tarvittaessa tilata ETK:n postituksesta.

VAL:n mukaista eläkettä määrättäessä eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä palkkaa, jonka suorittamiseen valtionapulaitoksella on oikeus saada valtionapua. Käytännössä valtionapulaitoksissa esiintyy tapauksia, joissa vain osa työntekijän tehtävistä on sen laatuista, että hänen palkkukseensa suoritetaan valtionapua. Esimerkkinä voidaan mainita teollisuuslaitosten yhteydessä toimivat ammattikoulut. Näiden ammattikoulujen opettajina käytetään usein asian-

omaisen teollisuuslaitoksen toimihenkilöitä, jotka teollisuuslaitoksessa suorittamansa työn ohella hoitavat ammattikoulussa opettajan tehtäviä.

Edellä mainituissa tapauksissa saattaa huomattava osa työntekijän kokonaisansioista jäädä huomioon ottamatta VAL:n mukaista eläkettä määrättäessä. TEL:n mukaista eläketurvaa ei tähän asti ole esimerkiksi tapauksessa voitu järjestää teollisuuslaitoksessa suoritettussa työssä ansaitun palkan osalta, koska TEL ei koske työsuhdetta, jonka perusteella työntekijällä on oikeus muussa laissa tai asetuksessa säädettyyn eläketurvaan. Eräänä ratkaisuehdotuksena esitettiin aikaisemmin sitä, että tällaisten henkilöiden katsottaisiin olevan eri työsuhteessa siltä osin kuin he suorittavat työtä, josta maksettava korvaus ei oikeuta valtionapuun. Työoikeudessa on kuitenkin vakiintunut oikeuskäytäntö, joka estää työnantajan ja työntekijän välisen oikeussuhteen jakamisen useammaksi itsenäiseksi työsuhteeksi. Jos tästä vakiintuneesta oikeuskäytännöstä olisi poikettu valtionapulaitosten kohdalla, se olisi saattanut aiheuttaa sekaannusta myös muilla aloilla työoikeudellisten säännösten soveltamisessa.

Näistä syistä on TEL:iin otettu uusi 1 a §, jonka perusteella työnantajan on järjestettävä työntekijälle TEL:n mukainen eläketurva edellä tarkoitettussa työssä, esimerkiksi tapauksessa teollisuuslaitoksessa suoritettussa työssä, ansaitun palkan osalta, mikäli työsuhde muutoin täyttää TEL 1 §:n edellytykset. Sen sijaan sellaisen palkan osalta, jota henkilölle maksetaan samasta tehtävästä valtionapuun oikeuttavan palkan lisäksi, ei eläketurvaa ole mahdollista järjestää.

TEL 1 a §:n 2 momentin mukaan pidetään työntekijän palkkana laskia sovellettaessa vain siitä työstä maksettavaa palkkaa, jota ei ole otettava huomioon VAL:n mukaista eläkettä määrättäessä. Työaikaa laskettaessa otetaan huomioon vain tällaisen palkan ansaitsemiseen kulunut aika.

2. Eläketurva luottamustoimista

Luottamustoimista saadut ansiotulot ovat tähän saakka jääneet eläketurvan ulkopuolelle, koska luottamustoimessa ollessaan henkilö ei ole työ- eikä virkasuhteessa eikä häntä voida pitää myöskään yrittäjänä. Luottamustoimen hoitaminen saattaa aiheuttaa myös tilanteita, joissa tällaista tointa hoitavan henkilön eläketurva heikkenee sen johdosta,

ettei hän luottamustointa hoitaessaan saa työnantajaltaan palkkaa. Näiden epäkohtien korjaamiseksi on eläketurvan järjestäminen luottamustointien perusteella tehty mahdolliseksi lisäämällä TEL:iin uusi 1 b §.

Sanotun lainkohdan mukaan voi palkkion maksaja sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymin ehdoin järjestää luottamustoimessa olevalle henkilölle TEL:n vähimmäisehtojen mukaisen eläketurvan. Eläketurvan järjestämistä ei ole tehty pakolliseksi, vaan se on palkkion maksajan vapaaehtoisuuden varassa. Luottamustointien osalta on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että ne voidaan saattaa ainoastaan TEL:n perusturvan piiriin. Näin ollen TEL 11 §:ssä tarkoitettut lisäedut eivät tule kysymykseen luottamustointien osalta. On myös huomattava, että eläkesäätiölain 1 §:n säännöksistä johtuen luottamustoimiin perustuvaa eläketurvaa ei voida järjestää eläkesäätiössä.

Luottamustoimiin perustuvan eläketurvan suhteen on noudatettava työsuhteeseen perustuvaa eläketurvaa koskevia TEL:n sisältämiä periaatteita. Vanhuuseläke voidaan kuitenkin myöntää siinäkin tapauksessa, että henkilö jatkaa luottamustoimen hoitamista eläkeiän täyttämisen jälkeen.

Luottamustoimen käsite on määritelty TEL 1 b §:n 2 momentissa. Sen mukaan luottamustoimena pidetään tehtävää, johon henkilö on määräjäksi tai toistaiseksi valittu edustamaan tiettyä yhteisöä, henkilöpiiriä tai asiantuntemusta ja jossa tehtävässään hän ei ole työ- tai virkasuhteessa eikä toimi YEL:ssä tarkoitettuna yrittäjänä.

Luottamustoimien moninaisuuden vuoksi läheskään tyhjentävän luettelon tekeminen luottamustoimista on vaikeaa. Esimerkkeinä voitaneen kuitenkin mainita työmarkkinajärjestöjen ja muiden yhdistysten luottamustehtävissä toimivat henkilöt, yhtiöiden, osuuskuntien ja muiden yritysten toimielinten, kuten hallintoneuvostojen ja hallitusten, jäsenenä olevat luottamushenkilöt. Sellaisissa tapauksissa taas, joissa henkilö toimii oman työnantajansa valitsemana tämän asettaman toimikunnan tai työryhmän jäsenenä, on hänen katsottava myös tämän toiminnan osalta olevan työsuhteessa työnantajaansa.

Pykälän 3 momentissa säädetään luottamustoimen alkamis- ja päättymisajankohdasta. Jos henkilö on valittu luottamustoimeen tietyksi toimikaudeksi, määräytyy luottamustoimen alkamis- ja päättymispäivä tämän toimikauden mukaan. Jollei toimikautta ole määrätty, katsotaan luottamustoimen alkaneen sen kalenterikuukauden alusta, jolta luottamustoimeen kuuluvasta tehtävästä ensimmäisen kerran maksetaan palkkiota, sekä päättyneen sen kalenterikuukauden lopussa, jolta viimeksi on maksettu palkkiota.

Jos henkilö, jota ei ole valittu tietyksi toimikaudeksi, suorittaa luottamustoimeen kuuluvan ensimmäisen palkkioon oikeuttavan tehtävän esimerkiksi 5.2.1974, katsotaan luottamustoimen alkaneen palkkion maksamispäivästä riippumatta 1.2.1974. Vastaavasti jos viimeinen luottamustoimeen kuuluva palkkioon oikeuttava tehtävä on suoritettu 5.4.1974, katsotaan luottamustoimen päättyneen palkkion maksamispäivästä riippumatta 30.4.1974.

3. Vanhuuseläkkeen alkaminen

Ennen nyt tapahtunutta lainmuutosta vanhuuseläke on voitu myöntää aikaisintaan sen kuukauden alusta, joka lähinnä seuraa eläkkeen hakemista. TEL:n mukaisen vanhuuseläkkeen myöntäminen edellyttää lisäksi, että eläkkeen hakijan TEL:n alainen työsuhde on päättynyt. Tämän vuoksi on tapahtunut, että eläkettä hakeva työntekijä on jäänyt joksikin ajaksi ilman eläkettä ja palkkaa.

Esim. 1 (vanha laki)

Työntekijä s. 30.9.1908
Työsuhde 5.5.1960 - 30.9.1973
Hakenut eläkettä 1.10.1973

Eläke on myönnetty hakemista seuraavan kuukauden alusta lukien eli 1.11.1973 alkaen. Eläkkeen suuruutta määrättäessä on otettu huomioon TEL 5 § 2 momentin mukainen lykkäytymiskorotus.

Uuden TEL 4 §:n 2 momentin mukaan TEL:n mukainen vanhuuseläke myönnetään takautuvasti eläkeoikeuden syntymistä seuraavan kuukauden alusta, jos eläkettä on haettu kolmen kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä. Mikäli eläkettä haetaan yli kolmen kuukauden kuluttua työsuhteen päättymisestä, eläkettä ei myönnetä ollenkaan takautuvasti, vaan hakemista seuraavan kuukauden alusta lukien. Vapaakirjoihin perustuvissa vanhuuseläkkeissä noudatetaan, mitä vapaakirjan ehdoissa ja perusteissa on määrätty.

Esim. 2.

Työntekijä s. 27.6.1909
Työsuhde 1.7.1962 - 27.6.1974
Hakee eläkettä 15.7.1974
Eläke myönnetään 1.7.1974 lukien

Esim. 3.

Työntekijä s. 27.6.1909

Työsuhde 1.7.1962 - 27.7.1974

Hakee eläkettä 2.8.1974

Eläke myönnetään 1.8.1974 lukien ja eläkkeen suuruutta määrät-
täessä on otettava huomioon TEL 5 § 2 momentin mukainen lykkäytymis-
korotus.

Esim. 4.

Työntekijä s. 27.6.1909

Työsuhde 1.7.1962 - 30.6.1974

Hakee eläkettä 9.10.1974

Eläke myönnetään 1.11.1974 lukien ja siihen tulee kuten edellä
lykkäytymiskorotus.

Tässä yhteydessä on syytä tähdentää eläkehakemukseen merkittä-
vän vireilletulopäivän entistä suurempaa merkitystä.

4. Eläkkeen suorittaminen sosiaalilautakunnalle

Aikaisemman TEL 19 a §:n 2 momentin mukaan eläke tai osa siitä
on voitu maksaa sosiaalilautakunnalle käytettäväksi eläkkeen saajan ja
hänen omaistensa vastaiseen huoltoon.

Eläkkeen saajan omaisella on tarkoitettu aviopuolisoa sekä
omia lapsia, ottolapsia ja sellaisia aviopuolison lapsia ja ottolap-
sia, joista puoliset ovat yhdessä huolehtineet. Sellaisen avioliiton
ulkopuolella syntyneen lapsen, jota elatusvelvollinen ei ole tunnus-
tanut, katsominen omaiseksi on sitä vastoin ollut tulkinnanvaraista.

Kun muutetussa lainkohdassa omainen on korvattu "henkilöllä,
jonka elatukseen eläkkeensaaja huoltoapulain (HAL) 3 §:n mukaan on
velvollinen osallistumaan", on kysymyksen tulevien henkilöiden piiriä
laajennettu. HAL 3 §:n mukaan elatusvelvollisuus on edellisessä kap-
paleessa mainittuihin henkilöihin nähden sekä miehellä lisäksi avio-
liiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen ja tämän äitiin nähden, jos
mies on asianmukaisesti sitoutunut tai oikeuden päätöksellä velvoi-
tettu antamaan heille elatusapua. Äidin osalta elatusvelvollisuus on

neljän kuukauden ajalta ennen ja yhdeksän kuukauden ajalta jälkeen synnytyksen. Kaikkien lasten osalta elatusvelvollisuus kestää 18 vuoden ikään asti.

Aikaisempaa TEL 19 a §:n 2 momenttia on sovellettu siten, ettei eläkettä takautuvasti voida lainkaan suorittaa sosiaalilautakunnalle. Koska ei ole perusteltua syytä pitää eläkkeen takautuvaa suoritusta eri asemassa, on lakiin otettu maininta siitä, että eläke myös tältä osin voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle.

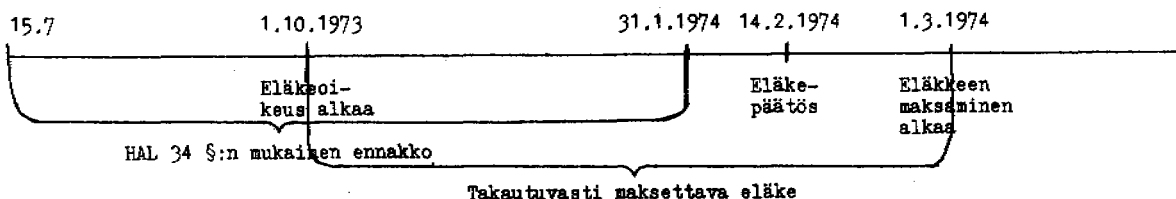
Tähän asti eläke tai sen osa on voitu maksaa sosiaalilautakunnalle ainoastaan vastaiseen huoltoon käytettäväksi. Näin ollen sitä ei ole voitu käyttää jo annetun huoltoavun korvaamiseen.

HAL 34 §:n 1 momentti on 1.12.1972 lukien muutettu seuraavaan muotoon:

"Milloin henkilö saa huoltoapua laitoshoidona tai milloin huoltoapu on myönnetty joko kokonaan tai osittain ennakon luonteisena odotettavissa olevaa eläkettä, elinkorkoa tai avustusta tai muuta jatkuvaa tai kertakaikkista tuloa tai saamista vastaan, on sosiaalilautakunnalla valta periä ja nostaa henkilölle tulevat edellä tarkoitetut tulot ja saamiset siltä ajalta kuin laitoshoidon kestävä tai ennakon luonteista huoltoapua on myönnetty sekä käyttää niitä hänen hoitoonsa ja huoltoapunsa korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisen suorituksen käyttämisestä ehkä muualla määrätään. Näistä varoista on pidettävä erillistä tiliä."

Tämä HAL:n muutos on tehnyt tarpeelliseksi TEL:n muutoksen, jonka mukaan takautuvasti maksettava eläke voidaan käyttää annetun huoltoavun korvaamiseen. Menettely on mahdollista kuitenkin vain silloin, kun kysymys on HAL 34 §:n tarkoittamasta ennakosta. Eläkelaitosten on näin ollen syytä todeta tämä seikka myös päätöksissään, jottei virheellisyksiä tältä osin pääsisi tapahtumaan.

Esimerkki

Jos eläkelaitos on päättänyt suorittaa takautuvasti maksettavan eläkkeen sosiaalilautakunnalle lautakunta voi aina käyttää koko takautuvasti maksettavan eläkkeen samoin kuin muuhunkin aikaan kohdistuvan osan eläkkeestä eläkkeen saajan ja TEL 19 a §:ssä tarkoitetun omaisen vastaiseen huoltoon. Ennakonluonteisen huoltoavun korvaamiseen voidaan käyttää vain eläkkeen takautuvasti maksettavaa osaa ja tätäkin vain s i l t ä a j a l t a , jolta mainitunlaista huoltoapua on myönnetty. Esimerkkitapauksessa ennakonluonteista huoltoapua on myönnetty ajalta 1.10.1973 - 31.1.1974.

Muilta osin eläkkeen maksamisessa sosiaalilautakunnalle tulee noudattaa yleiskirjeessä n:o 16/72 annettuja ohjeita.

5. Lainmuutosten vaikutus tietoliikenteeseen

5.1. Työsuhdeilmoitukset

Työsuhdeilmoitukset luottamustoimista ja valtionapulaitosten työsuhteista tehdään muutoin TEL-työsuhteita koskevia ilmoitusohjeita noudattaen, paitsi että työsuhdekortin ruudun 05 ensimmäiseen osaruutuun merkitään jakson tunnus seuraavasti:

- 4 = valtionapulaitoksen TEL-työsuhde tai sen osajakso,
- 5 = luottamustoimi tai sen osajakso.

Eläkkeelläoloajasta muodostuneesta eläkeoikeudesta (eläkeaikaiset vapaa-
kirjatiedot) ilmoitettaessa merkitään jakson tunnukseksi 2 silloinkin,
kun ilmoituksen perusteena on luottamustoimi tai valtionapulaitoksen
työsuhde.

5.2. Työsuhderekisteriote

Luottamustoimet ja valtionapulaitosten työsuhteet kirjoitetaan eläkelaitoksen rekisteriotteelle samoin kuin TEL-työsuhteet, paitsi että jakson tunnuksina esiintyvät edellä mainitut uudet tunnuksat 4 ja 5.

5.3. Eläkejärjestelyilmoitukset

Luottamustoimessa olevien henkilöiden eläketurvan järjestäminen on to-

teutettava joko erillisen eläkejärjestelyn tai erillisen eläkeryhmän puitteissa. Edellisessä tapauksessa merkitään eläkejärjestelyn henkilöpiiriksi ja jälkimmäisessä tapauksessa eläkeryhmän nimeksi luottamustoimessa olevat.

Valtionapulaitosten työsuhteisiin perustuvat TEL-eläkejärjestelyt ilmoitetaan voimassa olevia ilmoitusohjeita noudattaen.

ELÄKETURVAKESKUS

Matti Uimonen

Lauri Koivusalo